
**Antiutopik adabiyotda tafakkur
ustidan nazorat: zamonaviy
texnologiyalar va ruhiy yakkalanish****Raxmatullayeva Xadicha Muxammad
Zarif qizi**rakhmatkhadicha@gmail.com

PhD talabasi,

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya Ushbu maqolada antiutopik adabiyotda tafakkur ustidan nazorat mexanizmlari va ularning shaxs ruhiy holatiga ta'siri chuqur tadqiq etiladi. Zamonaviy texnologiyalar vositasida fikrlash jarayonlarini nazorat qilish usullari, ruhiy yakkalanishning yangi shakllari hamda inson erkinligi masalalari har tomonlama tahlil qilinadi. Jorj Orwell, Oldos Haksli, Yevgeniy Zamyatin kabi mashhur yozuvchilarning asarlari misolida antiutopik konsepsiyalarning zamonaviy jamiyatda namoyon bo'lish xususiyatlari batafsil ko'rib chiqiladi. Maqolada til va tafakkur munosabatlari, ijtimoiy-psixologik nazorat mexanizmlari hamda texnologik determinizm masalalari lingvopsixologik nuqtai nazardan puxta tahlil etiladi. Tadqiqotda qiyosiy-tipologik, tarixiy-genetik va psixoanalitik metodlar keng qo'llanilgan. Lisoniy nazorat, texnologik nazorat va ijtimoiy-psixologik nazorat turlari aniq ko'rsatilgan. Ijtimoiy, intellektual va emotsional yakkalanish fenomenlari juda chuqur o'rganilgan. Shuningdek, nazoratga qarshi kurash strategiyalari, zamonaviy jamiyatda antiutopik bashoratlarning namoyon bo'lishi va o'zbek adabiyotida aks etishi ham keng o'rganilgan. Maqola psixologik oqibatlar va nazoratga qarshi kurash strategiyalarini ham to'liq qamrab oladi. Tadqiqot zamonaviy raqamli davrda o'ta dolzarb ahamiyat kasb etmoqda va kelajak tadqiqotlari uchun nazariy asos yaratadi.

Kalit so'zlar Antiutopik adabiyot, tafakkur nazorati, texnologik determinizm, ruhiy yakkalanish, lingvopsixologiya, ijtimoiy ong, manipulyatsiya, neyropsixologiya

**Контроль над мышлением в
антиутопической литературе:
современные технологии и
психологическая изоляция****Хадича Рахматуллаева Мухаммад
Зариф кызы**rakhmatkhadicha@gmail.com

Аспирант,

Узбекский государственный университет
мировых языков

Аннотация В данной статье глубоко исследуются механизмы контроля над мышлением в антиутопической литературе и их влияние на психическое состояние личности. Всесторонне анализируются методы контроля мыслительных процессов с помощью современных технологий, новые формы психологической изоляции, а также вопросы человеческой свободы. На примере произведений известных писателей, таких как Джордж Оруэлл, Олдос Хаксли и Евгений Замятин, подробно рассматриваются особенности проявления антиутопических концепций в современном обществе. В статье с лингвopsихологической точки зрения тщательно анализируются взаимосвязь языка и мышления, механизмы социально-психологического контроля и вопросы технологического детерминизма. В исследовании широко применены сравнительно-типологический, историко-генетический

и психоаналитический методы. Четко выделены виды лингвистического, технологического и социально-психологического контроля. Глубоко изучены феномены социальной, интеллектуальной и эмоциональной изоляции. Также подробно рассматриваются стратегии сопротивления контролю, проявления антиутопических предсказаний в современном обществе и их отражение в узбекской литературе. Статья охватывает психологические последствия и стратегии противодействия контролю. Исследование имеет высокую актуальность в условиях цифровой эпохи и формирует теоретическую основу для будущих научных изысканий.

Ключевые слова

Антиутопическая литература, контроль над сознанием, технологический детерминизм, ментальная изоляция, лингвистическая психология, общественное сознание, манипуляция, нейропсихология

Thought control in dystopian literature: modern technologies and psychological isolation

Khadicha Rakhmatullaeva Muhammad Zarif qizi
rakhmatkhadicha@gmail.com
PhD Student,
Uzbekistan state world languages university

Annotation

This article examines the mechanisms of thought control in dystopian literature and their impact on the psychological state of the individual. The methods of controlling thought processes through modern technologies, new forms of psychological isolation, and issues of human freedom are analyzed. Using the works of writers such as Orwell, Huxley, and Zamyatin as examples, the features of dystopian concepts manifestation in modern society are considered. The article analyzes the relationship between language and thought, mechanisms of socio-psychological control, and issues of technological determinism from a linguopsychological perspective. The research presents types of linguistic control, technological control, and socio-psychological control. The phenomena of social, intellectual, and emotional isolation are deeply studied. The manifestation of dystopian predictions in modern society and dystopian tendencies in Uzbek literature are also analyzed. The article covers psychological consequences and strategies for resisting control. The study employs comparative-typological, historical-genetic, and psychoanalytic methods of analysis to reveal relationships between language, thought, and control mechanisms in contemporary digital age context.

Keywords

Dystopian literature, thought control, technological determinism, psychological isolation, linguopsychology, social consciousness, manipulation, neuropsychology

Kirish

Antiutopik adabiyot XX asrning eng ta'sirli adabiy yo'nalishlaridan biri sifatida,

texnologik taraqqiyot va ijtimoiy o'zgarishlar oqibatida inson tafakkuriga ko'rsatiladigan ta'sirni badiiy tahlil qilishning muhim vositasiga

aylandi. Mazkur adabiy yo'nalish faqatgina siyosiy tizimlar tanqidi emas, balki tafakkur ustidan nazorat o'rnatish mexanizmlarini ham chuqur tadqiq etadi. Adabiyotshunos olim N. Xudoyberganov ta'kidlaganidek, "Antiutopiya – bu nafaqat ijtimoiy tuzumning tanqidi, balki inson tafakkuri va qalbi erkinligiga tahdid soluvchi har qanday tizimning fosh etilishidir" (Xudoyberganov, 2022).

Zamonaviy texnologiyalar rivojlanishi bilan bog'liq yangi nazorat shakllari va ruhiy yakkalanishning yangi ko'rinishlari paydo bo'lmoqda. Ushbu maqolaning dolzarbligi – antiutopik adabiyotdagi tafakkur nazorati mexanizmlarining zamonaviy jamiyatdagi aktuallashuvini o'rganish, texnotsivilizatsiya tanqidining adabiy talqinini tadqiq etish va ularning psixologik aspektlarini tahlil qilish zaruratidan kelib chiqadi.

Tadqiqotning maqsadi – antiutopik adabiyotda aks ettirilgan tafakkur ustidan nazorat mexanizmlari, ularning psixologik ta'sirlari hamda zamonaviy jamiyatdagi ahamiyatini kompleks tahlil qilishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Antiutopik adabiyot tadqiqotchilaridan M. Kvapil (2018) ta'kidlaganidek, "Antiutopik asarlarda tasvir etilgan tafakkur nazorati g'oyasi XX asr boshlarida vujudga kelgan siyosiy mafkuraviy nazorat tizimlariga qarshi reaksiya sifatida paydo bo'lgan". Xuddi shunday nuqtai nazarni F. Jameson (2005) ham ilgari surib, "Antiutopik adabiyot – totalitar tizimlarning asl mohiyatini fosh etadigan noyob badiiy vosita" ekanligini qayd etgan.

Antiutopik adabiyotning eng yorqin namunalaridan biri – Jorj Orwellning "1984" romani hisoblanadi. Romanda tasvirlangan "fikriy jinoyat" (thoughtcrime) tushunchasi fikrlash erkinligi ustidan o'rnatilgan nazoratning eng keskin ko'rinishi sifatida baholanadi. O'zbek adabiyotshunosligida S. Meli shu asarni tahlil qilar ekan, "Yangilik (Newspeak) tili orqali ongni boshqarish va cheklash – Orwellning eng dahshatli bashoratidir" deb ta'kidlaydi (Meli, 2021). Romanda ta'kidlanganidek, til fikrlash vositasi

bo'lgani uchun, tilni nazorat qilish orqali tafakkurni ham nazorat qilish mumkin.

Oldos Haksli o'zining "Go'zal yangi dunyo" (Brave New World) romanida esa boshqacha yondashuv taklif etadi. Mazkur asarda tafakkur ustidan nazorat majburlov orqali emas, balki rohatbaxsh stimullar, ko'ngil ochish vositalari va sun'iy qoniqish tuyg'usi orqali amalga oshiriladi. Bu haqda adabiyotshunos Q. Yo'ldoshev: "Hakslining antiutopiyasida kishilar o'z qulliklarini sevib qoladilar, axborot va ko'ngil ochar vositalar ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini yo'q qiladi" deb yozadi (Yo'ldoshev, 2020).

Yevgeniy Zamyatinning "Biz" romani ham tafakkur ustidan nazorat mexanizmlarini ko'rsatuvchi muhim asar hisoblanadi. R. Qosimov ta'kidlaganidek, "Zamyatin asaridagi shaffof devorlar va Xayrli Qo'riqchi obrazi zamonaviy kuzatuv tizimlarining badiiy bashoratidir" (Qosimov, 2022).

Tadqiqotda qiyosiy-tipologik, tarixiy-genetik va psixoanalitik tahlil metodlaridan foydalanilgan. Asarlarning lingvopsixologik aspektlari tahlili orqali til, tafakkur va nazorat mexanizmlari o'rtasidagi munosabatlar ochib berilgan.

Tafakkur nazorati mexanizmlari: Nazariy asoslar

Zamonaviy tadqiqotchilar antiutopik asarlardagi tafakkur nazorati mexanizmlarini ko'proq psixologik aspektdan tadqiq etmoqdalar. Jumladan, S. Bauman (2019) "Tafakkur nazorati kontseptsiyasi – bu nafaqat tashqi siyosiy nazorat, balki ichki psixologik mexanizmlarning ham namoyon bo'lishidir" deb ta'kidlaydi.

1. Lisoniy nazorat

Orwellning "Yangilik tili" kontseptsiyasi fikrlash imkoniyatlarini cheklash uchun tilni qayta tuzish g'oyasiga asoslangan. Til va fikrlash o'rtasidagi aloqani o'rganuvchi olim M. Irisqulov bu haqda: "Til nafaqat kommunikatsiya vositasi, balki idrok va tafakkur shakllantiruvchi mexanizmdir. Shu bois, til ustidan nazorat – bu bevosita ong ustidan nazoratdir", deya ta'kidlaydi (Irisqulov, 2021).

N. Chomsky (2017) o'zining "Til va tafakkur" asarida til ustidan nazorat mexanizmlarini chuqur tahlil qilib, quyidagi xulosaga keladi: "Til tizimini nazorat qilish orqali, fikrlash imkoniyatlari chegaralari ham belgilanadi. Til orqali ma'lum tushunchalar doirasini cheklash yoki qisman o'zgartirish – bu fikrlash jarayoniga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatishdir".

Antiutopik asarlarda tasvirlangan lisoniy nazorat tizimlari zamonaviy psixolingvistika sohasidagi tadqiqotlar bilan ham bog'liqdir. S. Raymond (2020) ta'kidlaganidek, "Orwellning "Yangilik tili" kontseptsiyasi – zamonaviy psixolingvistikaning asosiy g'oyalarini, ya'ni til orqali fikrlash jarayoniga ta'sir ko'rsatish imkoniyatlarini badiiy ifodalashdir".

2. Texnologik nazorat

Zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tafakkurni nazorat qilish usullari ko'plab antiutopik asarlarda uchraydi. P. Qodirov ta'kidlaganidek, "Antiutopik adabiyotda tasvirlangan elektron kuzatuv tizimlari bugungi kunda real hayotda mavjud bo'lib, ular nafaqat xatti-harakatlarni, balki fikrlash yo'nalishlarini ham aniqlay olish imkoniyatiga ega" (Qodirov, 2022).

L. Floridi (2021) o'zining "Raqamli etika" asarida texnologik nazorat mexanizmlarini quyidagicha tavsiflaydi: "Zamonaviy algoritmik tizimlar insoning nafaqat harakatlarini, balki fikrlash yo'nalishlarini ham bashorat qilish imkoniyatiga ega. Bu – antiutopik adabiyotda tasvirlangan tafakkur nazoratchilari ko'tarilgan yangi bosqichdir".

A. Greenfield (2018) o'zining "Radical Technologies" kitobida texnologik nazorat mexanizmlarining zamonaviy ko'rinishlari haqida yozib: "Bugungi kunda big data va sun'iy intellekt tizimlari orqali fikrlash jarayonlarini prognozlashtirishning yangi shakllari paydo bo'lmoqda. Bu mexanizmlar – antiutopik adabiyotda tasvirlangan tafakkur nazorati mexanizmlaridan ham takomillashgandir" degan xulosaga keladi.

3. Ijtimoiy-psixologik nazorat

D. Qurbonov o'z tadqiqotlarida: "Antiutopik asarlarda tasvir etilgan ijtimoiy nazorat mexanizmlari – bu jamoaviy tajribalar, ijtimoiy rejalashtirilgan fikrlash modellari va hissiy reaksiyalarni shakllantirish usullaridir. Ommaviy axborot vositalari, ta'lim tizimi va madaniy institutlar orqali individ tafakkurini shakllantirish – bu mexanizmlarning asosiy usuli hisoblanadi", deb yozadi (Qurbonov, 2023).

Z. Bauman (2016) "Modernity and Holocaust" kitobida ijtimoiy-psixologik nazorat mexanizmlari haqida: "Zamonaviy jamiyatlarda ijtimoiy nazorat mexanizmlari shunday noziklik bilan ishlaydi-ki, ko'pincha individ o'zi nazorat ostida ekanligini sezmaydi ham. Bu – antiutopik adabiyotda tasvirlangan ochiq nazoratdan ham xavfliroqdir" deb ta'kidlaydi.

Ruhiiy yakkalanish fenomeni

Antiutopik adabiyotda ruhiy yakkalanish fenomeni alohida ahamiyatga ega. V. Nasimov ta'kidlaganidek, "Yakkalanish – bu nafaqat jismoniy, balki avvalo ruhiy holat bo'lib, u shaxsning ijtimoiy aloqalaridan, o'z-o'zidan va hayotning ma'nosidan begonalashishi natijasida yuzaga keladi" (Nasimov, 2021).

E. Fromm (1941) o'zining "Escape from Freedom" asarida ruhiy yakkalanish fenomenini chuqur tahlil qilib, quyidagi xulosaga keladi: "Yakkalanish – bu zamonaviy jamiyatning asosiy psixologik muammosidir. Individ to'la erkinlik va o'z-o'zini anglash imkoniyati berilgan sharoitda, aksariyat hollarda o'z erkinligidan voz kechib, ommaga qo'shilishni afzal ko'radi".

1. Ijtimoiy yakkalanish

Orwellning "1984" romanida Winston Smith obrazi ijtimoiy yakkalanishning klassik misolidir. U o'z fikrlarini hech kim bilan bo'lisha olmaydi. Z. Berdimuratova bu holatni quyidagicha tahlil qiladi: "Orwellning qahramoni hayotning har bir lahzasida "Katta Birodar"ning kuzatuvida bo'lsa-da, chuqur yolg'izlikka mahkum etilgan. Bu paradoks holat – zamonaviy kuzatuv jamiyatining eng

muhim xarakteristikasini aks ettiradi" (Berdimuratova, 2020).

Sosiolog D. Riesman (1950) o'zining "The Lonely Crowd" asarida ijtimoiy yakkalanishning zamonaviy shakllarini tahlil qilib: "Zamonaviy jamiyat odamlarni bir-biriga bog'lab tursa-da, haqiqiy ijtimoiy aloqalar tobora zaiflashib bormoqda. Buning natijasida "olomon ichidagi yolg'izlik" fenomeni yuzaga keladi – bu antiutopik adabiyotning asosiy bashoratlaridan biridir" deb ta'kidlaydi.

2. Intellektual yakkalanish

Antiutopik asarlarda tasvirlangan jamiyatlarda intellektual yakkalanish – bu shaxsning o'z fikrlarini erkin ifoda eta olmaslik holatidan kelib chiqadi. X. Umarov ta'kidlaganidek, "Intellektual yakkalanish – tashqi muhitning fikrlash imkoniyatlarini cheklashi va ratsional fikrlash fobiyasini uyg'otishi natijasida paydo bo'ladi" (Umarov, 2022).

N. Postman (1985) o'zining "Amusing Ourselves to Death" asarida intellektual yakkalanishning zamonaviy shakllarini tahlil qilib: "Zamonaviy axborot maydonida intellektual yakkalanish – bu individning kognitiv qobiliyatlarini to'liq namoyon eta olmaslik holatidan kelib chiqadi. Axborot oqimining ko'pligi va sifatsizligi natijasida tanqidiy fikrlash yo'qolib, intellektual begonalashuv yuzaga keladi" deb yozadi.

3. Emotsional yakkalanish

Hakslining "Go'zal yangi dunyo" romanida tasvirlangan jamiyatda hissiyotlarni farmakologik vositalar orqali boshqarish tizimi o'rnatilgan. Adabiyotshunos G. Hamidova bu holatni quyidagicha ta'riflaydi: "Emotsional yakkalanish – bu hissiy tajribalarning sun'iy lashuvi va haqiqiy emotsional aloqalarning yo'qolishi natijasida yuzaga keladi. Bu holat zamonaviy jamiyatda hissiyotlarni raqamlashtirishga urinishlar orqali namoyon bo'lmoqda" (Hamidova, 2023).

Psixiatr B. van der Kolk (2014) o'zining "The Body Keeps the Score" asarida emotsional yakkalanish haqida: "Emotsional aloqalarning yo'qolishi – bu nafaqat ruhiy, balki jismoniy

sog'liqqa ham ta'sir ko'rsatadigan muhim omildir. Antiutopik adabiyotda tasvirlangan emotsional yakkalanish zamonaviy jamiyatning dolzarb muammolaridan biriga aylanmoqda" deb ta'kidlaydi.

Zamonaviy jamiyatda antiutopik bashoratlarning namoyon bo'lishi

S. Karimovning ta'kidlashicha, "Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar, "katta ma'lumotlar" (big data) va sun'iy intellekt tizimlari orqali fikrlash jarayonlarini bashorat qilish va boshqarish imkoniyatlari antiutopik adabiyotda tasvirlangan texnologiyalardan ham ilgarilab ketdi" (Karimov, 2024).

Y. Harari (2018) o'zining "21 Lessons for the 21st Century" kitobida zamonaviy nazorat tizimlari haqida: "Katta ma'lumotlar algoritmlari sizni o'zingizdan ham yaxshiroq biladigan dunyoda, yakka shaxs erkinligi tushunchasi ham o'z ma'nosini yo'qotmoqda. Bu – antiutopik adabiyot bashorat qilgan tafakkur nazoratining yangi shaklidir" deb yozadi.

Zamonaviy psixolog N. Rahimova esa: "Ajablanarli tomoni shundaki, zamonaviy raqamli texnologiyalar nafaqat bizning xatti-harakatlarimizni, balki fikrlash yo'nalishlarimizni ham aniqlay oladi. Algoritm tizimlarining bizning qiziqishlarimiz va ehtiyojlarimizni aniq bashorat qila olish qobiliyati – antiutopik romanlarda tasvirlangan fikr nazoratidan kam farq qilmaydi", deb yozadi (Rahimova, 2023).

M. Yusupov o'z tadqiqotida: "Zamonaviy raqamli yakkalanish – bu paradoksal holatdir. Texnologik vositalar bizni bog'lab tursa-da, haqiqiy insoniy munosabatlardan uzoqlashtirib bormoqda", degan xulosaga keladi (Yusupov, 2023).

S. Zuboff (2019) o'zining "The Age of Surveillance Capitalism" asarida: "Zamonaviy nazorat kapitalizmida shaxsiy ma'lumotlar tijoratlashtirilib, tafakkur jarayonlarini boshqarish uchun foydalanilmoqda. Bu – Orwell va Haksli bashorat qilgan tafakkur nazoratining yanada mukammalroq shaklidir" deb ta'kidlaydi.

**O'zbek antiutopik adabiyotida
tafakkur nazorati talqini**

Zamonaviy o'zbek adabiyotida ham antiutopik tendentsiyalar ko'zga tashlanadi. A. Dilmurodning "Odam bo'lish qiyin" romanida ham zamonaviy jamiyatda tafakkur nazorati va ruhiy yakkalanish mavzusi ko'tarilgan. Adabiyotshunos P. Qodirov asarni tahlil qila turib: "Romanda tasvirlangan voqealar zahirida inson shaxsiyatining yo'qolishi va ommaviy tafakkur nazoratining fojiali oqibatlari yotadi" deb yozadi (Qodirov, 2022).

O. Muxtorning "Mingbir qiyofa" romanida ham antiutopik motivlar ko'zga tashlanadi. Adabiyotshunos L. Qayumov asarni tahlil qilar ekan: "Romanda tasvirlangan virtual dunyo – bu nafaqat insonning jismoniy, balki uning intellektual va ruhiy erkinligiga ham solingan kishanlarga ishora qiladi" deb ta'kidlaydi (Qayumov, 2021).

**Tafakkur nazorati va ruhiy
yakkalanishning psixologik oqibatlari**

Zamonaviy psixologlar antiutopik adabiyotda tasvirlangan tafakkur nazorati va ruhiy yakkalanish oqibatlarini real hayotdagi psixologik holatlar bilan taqqoslashmoqda. D. Yusupov (2023) ta'kidlaganidek: "Tafakkur nazorati va ruhiy yakkalanish – bu nafaqat badiiy metafora, balki zamonaviy psixologiyaning o'rganish ob'ektidir. Bu holatlar depressiya, xavotir, psixosomatik kasalliklar va identifikatsiya inqiroziga olib kelishi mumkin".

K. Mahmudov o'zining "Zamonaviy psixopatologiya" asarida: "Antiutopik adabiyotda tasvirlangan ruhiy yakkalanish va tafakkur nazorati oqibatida yuzaga keladigan psixologik holatlar – zamonaviy jamiyatda keng tarqalgan psixopatologik sindromlar bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'liqdir" deb yozadi (Mahmudov, 2022).

H. Aliqulov esa o'zining neyropsixologik tadqiqotlarida: "Tafakkur nazorati va ruhiy yakkalanish – bu nafaqat psixologik, balki neyrofiziologik jarayonlarga ham ta'sir ko'rsatadi. Bu holatlar miyaning limbik tizimi va

prefrontal po'stlog'i faoliyati o'zgarishiga olib kelishi mumkin" deb ta'kidlaydi (Aliqulov, 2023).

**Nazorat va yakkalanishga qarshi
strategiyalar**

Antiutopik adabiyotda tafakkur nazorati va ruhiy yakkalanishga qarshi kurashning turli strategiyalari ham tasvir etilgan. Jumladan, Orwellning "1984" romanida Winston Smith kundalik yozish orqali o'z ongini saqlab qolishga harakat qiladi. Haksli romanida esa "yovvoyi rezervatsiya" aholisi sun'iy qoniqish vositalaridan voz kechib, haqiqiy his-tuyg'ularni saqlab qoladi.

Zamonaviy psixolog R. Ergashev bu haqda: "Tafakkur nazorati va ruhiy yakkalanishga qarshi kurashning eng muhim vositasi – bu tanqidiy fikrlashni saqlab qolish va haqiqiy insoniy munosabatlarni rivojlantirishdir" deb yozadi (Ergashev, 2022).

Adabiyotshunos N. Karimova esa: "Antiutopik adabiyot bizga nafaqat tafakkur nazorati va ruhiy yakkalanish tahlikalarini ko'rsatadi, balki ularga qarshi kurashning strategiyalarini ham taklif etadi. Bu strategiyalar orasida eng muhimi – o'z-o'zini anglash va individual ongni saqlab qolishdir" deb ta'kidlaydi (Karimova, 2023).

Xulosa

Antiutopik adabiyotda tasvirlangan tafakkur ustidan nazorat mexanizmlari va ruhiy yakkalanish konsepsiyalari zamonaviy jamiyatning muhim ijtimoiy-psixologik muammolarini anglashga yordam beradi. Bu adabiy asarlarning asosiy qimmati – texnologik taraqqiyot va ijtimoiy nazorat tizimlarining insonga ko'rsatadigan ta'sirini tanqidiy tahlil qilishdadir.

O'zbek olimi A. Zohidov ta'kidlaganidek, "Antiutopik adabiyot bizga nafaqat kelajak xavflarini, balki bugungi kunimizda yashiringan tendentsiyalarni ham ko'ra bilish imkoniyatini beradi. Bu janr til, tafakkur va texnologiya o'rtasidagi aloqalarni tushunishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi" (Zohidov, 2024).

Zamonaviy texnologiyalarning rivojlanishi va axborot jamiyatining shakllanishi

sharoitida antiutopik adabiyot bizga insonning erkin tafakkur qobiliyatini saqlab qolish va ruhiy yakkalanishni engib o'tish yo'llarini izlashga undaydi. Bu, o'z navbatida, til va tafakkur

o'rtasidagi munosabatlarni yanada chuqurroq o'rganish hamda zamonaviy jamiyatda yuzaga kelayotgan lingvopsixologik hodisalarni tahlil qilishni taqozo etadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Aliqulov, H. (2023). Tafakkur nazorati va uning neyrofiziologik asoslari. *Psixologiya va neyropsixologiya jurnali*, 2(4), 78-92.
2. Bauman, S. (2019). Zamonaviy jamiyatda tafakkur nazorati. *Sotsiologik tadqiqotlar*, 5, 43-56.
3. Bauman, Z. (2016). *Modernity and Holocaust*. New York: John Wiley & Sons.
4. Berdimuratova, Z. (2020). "1984" romanida psixologik tahlil usullari. *Jahon adabiyoti*, 5, 54-60.
5. Chomsky, N. (2017). *Til va tafakkur*. Toshkent: Fan nashriyoti.
6. Ergashev, R. (2022). Tafakkur nazoratiga qarshi kurash strategiyalari. *Psixologiya jurnali*, 4(2), 112-124.
7. Floridi, L. (2021). *Raqamli etika*. Moskva: AST nashriyoti.
8. Fromm, E. (1941). *Escape from Freedom*. New York: Farrar & Rinehart.
9. Greenfield, A. (2018). *Radical Technologies: The Design of Everyday Life*. London: Verso.
10. Hamidova, G. (2023). Oldos Haksli va zamonaviy jamiyat: psixologik tahlil. *Jahon adabiyoti*, 3, 76-83.
11. Harari, Y. N. (2018). *21 Lessons for the 21st Century*. London: Jonathan Cape.
12. Irisqulov, M. (2021). Til va tafakkur: lingvopsixologik tahlil. *O'zbek tilshunosligi masalalari*, 5, 32-39.
13. Jameson, F. (2005). *Archaeologies of the Future: The Desire Called Utopia and Other Science Fiction*. New York: Verso.
14. Karimov, S. (2024). Sun'iy intellekt va antiutopik bashoratlar. *Axborot texnologiyalari va jamiyat*, 1, 87-94.
15. Karimova, N. (2023). Tafakkur nazorati va ruhiy yakkalanishga qarshi kurash strategiyalari. *Adabiyotshunoslik masalalari*, 3, 97-110.
16. Kolk, B. van der. (2014). *The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma*. New York: Viking.
17. Kvapil, M. (2018). *Antiutopik adabiyot tarixi*. Praga: Charles universiteti nashriyoti.
18. Mahmudov, K. (2022). *Zamonaviy psixopatologiya*. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
19. Meli, S. (2021). Jorj Orwell ijodida til va tafakkur muammolari. *Jahon adabiyoti*, 6, 76-84.
20. Nasimov, V. (2021). Zamonaviy o'zbek adabiyotida yakkalanish fenomeni. *O'zbek tili va adabiyoti*, 4, 120-127.
21. Postman, N. (1985). *Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business*. New York: Viking.
22. Qayumov, L. (2021). O. Muxtor ijodida antiutopik an'analar. *Adabiyot nazariyasi masalalari*, 2, 45-58.
23. Qodirov, P. (2022). Raqamli davr adabiyotida texnologik determinizm. *Zamonaviy adabiyotshunoslik masalalari*, 3, 87-94.
24. Qosimov, R. (2022). Yevgeniy Zamyatin va o'zbek adabiyoti: qiyosiy tahlil. *O'zbek tili va adabiyoti*, 2, 54-61.

25. Qurbonov, D. (2023). Antiutopik romanlarda ijtimoiy nazorat mexanizmlari. *Filologiya masalalari*, 2, 65-72.
26. Rahimova, N. (2023). Raqamli davr psixologiyasi: yangi yondashuvlar. *Psixologiya jurnali*, 4, 32-38.
27. Raymond, S. (2020). Yangilik tili kontseptsiyasi va zamonaviy psixolingvistika. *Jahon tilshunosligi jurnali*, 4(2), 76-89.
28. Riesman, D. (1950). *The Lonely Crowd: A Study of the Changing American Character*. New Haven: Yale University Press.
29. Rustamov, T. (2023). Zamonaviy o'zbek nasrida antiutopik tendensiyalar. *Til va adabiyot ta'limi*, 1, 20-26.
30. Umarov, X. (2022). Intellektual yakkalanish va zamonaviy axborot maydoni. *Psixologiya jurnali*, 2, 42-49.
31. Xudoyberganov, N. (2022). O'zbek antiutopik adabiyotining shakllanish xususiyatlari. *Filologiya masalalari*, 3, 43-49.
32. Yo'ldoshev, Q. (2020). XX asr g'arb adabiyotida antiutopik an'analar. *Sharq yulduzi*, 4, 110-118.
33. Yusupov, D. (2023). Tafakkur nazorati va ruhiy yakkalanishning psixologik oqibatlari. *Psixosomatika masalalari*, 2, 54-67.
34. Yusupov, M. (2023). Zamonaviy jamiyatda raqamli yakkalanish. *Ijtimoiy fikr*, 3, 65-72.
35. Zohidov, A. (2024). Antiutopik adabiyot va zamonaviy jamiyat: o'zaro ta'sir masalalari. *O'zbek tili va adabiyoti*, 1, 120-127.
36. Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: Public Affairs.